

Kaija Kärkkäinen & Sauli Takala

16.11.1990

Ruotsin opetuksen kysymyksiä

Yleensä kun tehdään jotakin, se on keino jonkin tavoitteen saavuttamiseen. Mikä on Suomalaisuuden kielen liiton ja eduskunnan sivistysvaliokunnan enemmistön tavoite sen toiminnassa ruotsin opetuksen tiimoilla?

Kun tavoitteena sanotaan olevan yhteisenä aineena opetettavan ruotsin muuttaminen valinnaiseksi, minkä tavoitteen saavuttamista tämä edistää? Mikä on se ongelma, jonka tämä menettely ratkaisee?

Mikä tekee ruotsista pakkoaineen, kun muita yhteisenä opetettavia aineita ei näin kuvata?

Todellisuudessa näyttää varsin ilmeiseltä, että ruotsin opetuksen asemaa pyritään tietoisesti heikentämään tavoitteena sinänsä. Ruotsin kielen taidon heikentämistä ei voida kuitenkaan tuoda esille itseisarvona, toivottavana asiantilana. Siksi ruotsin aseman heikentämiselle tulee löytää perustelut, jotka kuulostavat hyviltä asioilta.

Ei ole mikään tempu löytää "kauniita" perusteluja mille tahansa näkökannalle. Jo antiikin aikaan ryhdyttiin systemaattisesti harjoittelemaan retoriikkaa hyvän taivuttelun ja vakuuttamisen aikaansaamiseksi. Maailmanhistoria, politiikka ja kirjallisuus voivat antaa lukemattomia esimerkkejä. Hilpeällä tavalla tätä valaisee BBC:n sarja Yes, Prime Minister, jossa Sir Humphrey ja hänen edeltäjänsä Sir Arnold ovat tämän kielipelin suurmestareita.

Tyypillinen "kauniilta näyttävä peruste" on esittää, ettei ruotsia tarvita. Viimeaikaiset kielitaidon tarvetutkimukset ovat kuitenkin selvästi osoittaneet ruotsin olevan englannin jälkeen eniten tarvittu kieli elinkeinoelämässä. Jonkin kielen tarpeen kiistäminen on muutenkin pulmallinen asia: kun jotain kieltä ei osata, ei sitä useinkaan sanota tarvittavan. "Olen päässyt siihen missä olen ilman, että ... " Jos osattaisiin jotakin kieltä, sen tarvettakin olisi. Kettukin piti pihlajanmarjoja happamina, kun ei niitä saanut. Lisäksi on syytä huomata, ettei koulun eri oppiaineiden tarvetta yleensä peräänkuuluteta. Miksi vain ruotsin?

Tyypillinen kauniilta näyttävä toinen argumentti on esittää, että ruotsin opetukseen menevä aika tarvitaan monien muiden todella tärkeiden kielten opetuksen järjestämiseen. Aikaa tarvittaisiin mm. saksan, ranskan, venäjän ja jopa englannin "kunnollisen" hallinnan opettamiseen. Tämähän on toivottava asia, hyvä peruste.

Tältä argumentilta menee pohja pitkälti pois, koska jos aloittaa A-kielenä lukemaan muuta kuin englantia, saa jo nyt kokeilukunnissa - ja lakiesityksen mukaan yleisestikin - englannin vapaaehtoiseksi aineeksi jo viidennellä luokalla ja saa tässä kielessä kahta vuotta pidemmän kurssin kuin B-ruotsissa.

Englannissa saavutetaan nykyiselläänkin peruskoulussa kohtalainen tulos, jota opiskelu keskiasteella ja yliopistossa vielä parantaa. Englannin hallinnan taso ei enää ole mikään suuren luokan ongelma maassamme.

Mitä taas tulee ruotsin opiskeluun, se ei ole lainkaan tarpeeton aine, kuten yleisesti esitetään. Tämä käy selvästi ilmi kieli- taidon tarvetutkimuksista. Useimpien koulun muiden aineiden tarvetta (hyötymielessä) ei ole vastaavasti mitenkään konkreettisesti osoitettu.

Ei ole myöskään missään osoitettu, että ruotsin kieli olisi muita kieliä vaikeampi oppia. Todennäköisesti se on hieman helpompi oppia kuin esim. englanti, johtuen monien alojen - erityisesti yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin asioihin liittyvien alojen - samankaltaisesta terminologiasta ja ilmaisutavoista. Englannin kielessä ei läheskään aina ole helposti löydettäviä vastineita suomenkielisille sanoille, mutta ruotsinkieli ei tässä tuota ongelmia. Luultavasti ruotsin oppimista helpottavia seikkoja ei ole kuitenkaan opetuksessa täysimittaisesti käytetty hyväksi.

Ei ole myöskään mitään tutkimusnäyttöä väitteille, että ruotsin opiskelu rasittaisi oppilaan minäkuva. Ajatus on hyvin kummallinen. Minäkuva saattaa toki kärsiä jatkuvista oppimisvaikeuksista. Niitä ei ruotsissa ole muita aineita enempää, eivätkä ruotsin arvosanat poikkea muista arvosanoista. Minäkuvalle voi tuottaa hallaa jo nuorena lukemis- ja kirjoitusvaikeudet, heikko liikunnallinen valmius, toverien torjunta ja kiusaaminen jne. Ruotsin opetuksen minäkuva rasittava vaikutus voi johtua korkeintaan suomalaisen kulttuurin virittämistä alemmuuskomplekseista ja itse luoduista mielikuvista.

Ei ole mitään syytä, miksi ruotsin opetus ei voisi olla yhtä miellyttävää kuin minkä muun aineen opetus tahansa, kunhan yhteiskunnassa ja kulttuurissa ei esiintyisi ilmiöitä, jotka luovat vääriä kuvia ruotsin tarpeellisuudesta ja ruokkivat ruotsin opetuksen ja opiskelun vastaisia asenteita. Ruotsin opetuksen pedagogiikka aivan epäilemättä kaipaa määrätietoista kehittämistä. Sen avulla voidaan saada aikaan paljon nykytilanteen parantamiseksi.

Ruotsin kielen opetuksen tekeminen valinnaiseksi peruskoulussa aiheuttaisi hyvin todennäköisesti ketjureaktion: pian vaadittaisiin ruotsin tekemistä valinnaiseksi myös lukiossa ja ruotsin kielen tekemisen valinnaiseksi ylioppilastutkinnoissa. Lukio ei voisi vaatia pääsyvaatimuksena valinnaisen ruotsin kielen opin- toja. Tämän jälkeen olisi seuraava askel vaatia valtion virka- miesten kielitaitovaatimuksia muutettavaksi. Kaiken tämän seu-

rauksena olisi luonnollisesti tilanne, jossa vaarana on ruotsin kielen taidon heikkeneminen maassamme ja samalla yksiselitteisesti koulutustason yleinen heikkeneminen maassamme. Suomessa ei tule valinnaisuuden kauniin kilven takaa heikentää koulutustasoa, eikä asettaa meille monella tavalla tärkeän ruotsin opetusta vastakohtaksi muiden aineiden opetukselle.

Suomalaisessa koulutuspolitiikassa tulee lopultakin luopua kielenopetuksen vastaisesta asenteesta. Tulisi tajuta, että kielten osaamisesta on jo alkeistasolla sekä hyviä että hyötyä. Sen sijaan, että nyt jotkut mieltävät kieltenopiskelun pakoksi, tulisi päästä siihen, että kaikille yhteiset kielet mielletään luonnolliseksi yleissivistyksen rakennusaineiksi ja että valinnaiskieliä valitaan aina kun se suinkin mahtuu opinto-ohjelmaan. Kieltenopiskelu tulisi kokea yhteiskunnan tarjoamana tilaisuutena oppia tärkeitä taitoja jo koulussa. Kaikkien taitojen tapaan kielitaidon hankkiminen onnistuu parhaiten kun saa pätevää taidon opastusta ja käyttää siihen kohtuullisesti aikaa: laajan kielitaidon hankkiminen kannattaa aloittaa jo koulussa, jossa tätä opastusta saa koulutetuilta opettajilta ja joka aika elämässä on varattu juuri oppimiseen. Myöhemmin kielitaidon oppimiseen saa uhrata vapaa-aikaansa ja siitä joutuu myös joskus maksamaan paljon. Lisäksi olisi syytä muistaa, että toisin kuin monet muut aineet, kieliaineilla ei ole suurtakaan pelkoa, että niiden sisältämä oppi ja taito pian vanhenisi.